

Херман Хесе

ИСТРЕСАЊЕ КЊИГА

Последњих осам дана потпуно ме је заокупио један чудан посао. Пре пресељења сам, први пут после дванаест година, морао да очистим и спреим за паковање целу моју библиотеку — велики, напоран посао којем сам свакога дана посвећивао најмање четири до пет сати, да бих увече са болом у леђима и празне главе уживао, радостан и уморан од физичког рада. Овај посао је могао да се обави и једноставније и површније, али ја сам га радио темељно, веома темељно, јер неколико хиљада књига су мој најбољи и најдражи иметак. Поред тога у раној младости, у славним годинама на крају деветнаестог века, као књижар и антиквар сам по старим еснафским обичајима научио какав однос треба да се има према књигама.

Дешавале су се чудне ситуације при овом раду који је трајао данима. Једном сам, на пример, стајао на мојој малој тераси према североистоку, на камену ограду сам пажљиво слагао наручје књига, а онда их, по три или четири, лупао да бих истресао прашину. Тако сам једном држао два дебела, тешка тома од 25 cm у рукама, ударао пажљиво један о други и гледао како из њих излази прашина, и пренувши се на тренутак из занетости механичким радом, видео наслов са стране. Била је то Шпенглерова *Пройасиј Зайада*. Притом се јавила гомила успомена и сећања. Прва помисао је била: „Моји синови, или други млади људи, треба да виде како овде стојим и покушавам да од пропадања и распадања спасем моју робу за образовање и како из чувене књиге о пропасти пажљиво истресам прашину!” Сетио сам се како ме је тада, 1919. године, посетило неколико енглеских студената који су похађали летњи курс у Лугану, који је водила сестра Романа Ролана. Међу њима је била и једна симпатична девојка коју су звали Црноока, и која ми је причала о шпенглеру, о којем сам ја већ, нар-

авно, иначе много чуо. Рекао сам јој да би ми било важно да прочитам ту књигу, али да сам тренутно сувише сиромашан да бих могао да је купим. Када ми је понудила да ми је позајми (она је са енглеским фунтама у инфлационој Немачкој живела у изобиљу), пристао сам, и као противпоклон јој дао прво издање једне од мојих књига. Узела је књигу, а о њој и шпенглери нисам више чуо ни речи, био је то мали инфлаторни посао са осиромашеним песником, и потрајало је још неколико месеци док нисам могао да купим шпенглера, да бих тада, бесан због сујете и придиковања у његовом предговору, био очаран поглављем о магијској култури. Сада, после толико година, поново у руци држим ове томове. — О, како је брзо пропала већина књига из оних ратних и послератних година, како је пожутела и распала се. Већина ових, толико старих, толико старих и давно прошлих и давно заборављених књига, може и данас, десет година касније, да пробуди сећања! По ономе што је и унутра и споља, види се да су пролазне, да су већ безмало прошле, пожутео и трошан виси бедан папир из искривљених и разлабављених картонских повеза, а наслов и корице изгледају тако затегнуто, тако моћно, тако заносно и сигурно. Страх и немоћ јасно избија из овог наслова младог писца и филозофа из 1920, али тада то, ипак, нисам приметио, или сам само површно приметио, а ове књиге сам читао и проучавао с таквом ревношћу и жудњом, да ми је данас готово жао због тога. Мислио сам: у једном народу који се управо вратио из четворогодишњег рата који се завршио поразом и банкротом, људи од духа мора да имају много тога да кажу, тај доживљај мора ипак негде да добије облик и да доведе до резултата размишљања. Али, све у свему, тај резултат је био зачуђујуће танак, иако то тада нисам стварно видео, само сам наслуђивао. Јер, иако сам у овим књигама са узбудљивим насловима нашао мало праве спознаје и самоиспитивања, ипак сам у свима њима нашао нешто што ме је фасцинирало: узбуђујуће, узбуркано расположење са призвуком катастрофе, мирис пропасти света и хиљадугодишњег царства. И поред тога, читао сам их са радозналости, са духовном глађу, као што нисам радио од младости, јер, иако сам ове ратне године у души преживео до уништења, иако су оне готово разориле мој спољашњи и унутрашњи живот, ипак, сам рат, фронт, гробове, склоништа, нисам видео ни осетио, био сам у иностранству. И сада, када се завршило неподношљиво блебетање ратних фељтониста, готована који су од офанзива и јуначких дела правили редове за хонорисање, сада када је већи део народа унезверен и потресен, када се поражен и дубоко замишљен вратио из рата, ипак би негде морао да се огласи истинити, стварни глас, прави дух Немачке, и морало би и нама другима да се омогући да негде нађемо сабраћу, или чак вођу и да се ставимо у службу једне ствари у коју бисмо могли да верујемо и да се око ње споримо. Није било тако, осим Ландауеровог, и сасвим другачијег шпенглеревог гласа, од многих оних амбасадора ниједан ми тада ништа није дао, изгледало је да је и немачки дух исто тако банкротирао као и немачка политика, требало је и даље да се остане сам, да се чека и да се не изгуби вера у Немачку. Невероватно далеко и нестварно, гледа ме то време из потамнелих и трошних папира, књига, свезака, исечака.

Сутрадан сам се бацио на други део моје библиотеке који сам још више био заборавио, који ми је постао још више стран, још даљи. Била су

то издања из ратних година, издања која сам сва сам издао и редиговао, издања за немачке војнике заробљене у Француској, о којима сам се за време рата бринуо. Тада је, три године, излазио „Недељни гласник за немачке ратне заробљенике”, који сам на сваких четрнаест дана, у много хиљада примерака, слао у Француску, Енглеску, Русију и Индију. Била су то мала издања која сам радио за заробљенике — приповетке Емила Штрауса, браће Ман, Готфрида Келера, Шторма, и моје приповетке, мала, једноставна, али пристојна издања, штампана само као поклон ратним заробљеницима, јер су нас тада преплавиле десетине хиљада њихових молби да им пошаљемо књиге. Мале књиге су данас постале реткост, ја их још све имам, а неке од њих су ми и данас драге, зато што сам у њима, усред рата, тежио да пробудим нешто од надполитичког и наднационалног духа старих немачких дела. Ту су и значајне „Вести из немачких заробљеничких логора”, које је тада, само за интерну употребу, издавало наше одељење при Немачком посланству у Берну, сасвим умерени, а у суштини страшни документи оног времена и наших тадашњих очајничких напора да макар и у мале ствари унесемо мало разума, или, пошто је то изгледало немогуће, да чаролијом у ратну машину убацимо мало срца и љубави. Поново сам нашао и моје прве ратне чланке, међу њима и оне потписане псеудонимом Синклер, од којих је први изашао 1916. године.

Срећа за моју библиотеку да је ово њен најмањи део! Најбољи и највећи је део старије немачке литературе, а сасвим је добро заступљена и савремена литература, и тај део је једини који још увек стално расте: овог лета сам купио вредне књиге, као што је књига из оставштине Франца Кафке, нови роман Иде Зајдел, задивљујућу приповетку „Олуја на Јамајци” Рихарда Хуга, али на свој начин је такође довољно потпун и један други део који сам неговао више од двадесет и пет година и одакле ми је много доброг дошло: књиге са Истока. Овде су песме, изреке и беседе старих Индуса, мудри Кинези, неке од ових књига, као што су Ли Бу Ве, Конфуције, Чуанг Дси, стоје ми увек на дохват руке, и у њима, и у И Гингу, повремено тражим одговор, као у светом пророчишту.

Сада свих ових неколико хиљада књига лежи немо, непрепознатљиво, увијено у папир и наслагано у регале и чека да буде спаковано у сандуке и да се премести у другу кућу, у другу собу. Кад их будем распаковао, неке од њих ћу оставити на страну, нећу их поново стављати и ређати, одвојићу их.

Целу једну недељу сам провео радећи са књигама. Велики је баласт једна таква библиотека и модерни људи сматрају да је смешно да се неко целог живота оптерећује са нечим таквим и вуче то за собом. То су исти они људи који Виргилија или Ариоста сматрају непотребним, који су пре десет година куповали Тарзана и који и данас купују сличну литературу. Они имају основни став о лектири: површно, али зачињено, и да се ништа после читања не чува! А ми остали имамо став: да међу наше књиге ако је могуће не пустимо ништа што није вредно, и да се сачуваног никада не одрекнемо! И онда увек дође тај дан када остарели пријатељ књига истреса прашину из своје *Проиасџи Зайада* и каже при том себи да је додуше, и ако ћемо право, ова књига код њега одавно одслужила своје и постала непотребна, али да она ипак спада у неколико књига његове епохе које су помогле да се тој

епохи да њен изглед, и да такве књиге захтевају извештан пијетет, извесно поштовање и обзир ...

Добро је да нас млади људи не виде када истресамо прашину из наших купусара! И добро је да не могу да виде сами себе како ће једном, кад се и њима коса прореди, а зуби расклимају, да се осврну око себе и да виде шта их је кроз живот пратило и чему су остали верни.

(1931)

Превела са немачког ГОРДАНА ТИМОТИЈЕВИЋ

(из књиге есеја *Умјетности доколице*, која се ускоро појављује у издању „Народне књиге”)